

meg következetes mozgalomnak már ennek a hatalommá vált eszmevilágnak megtörésével kell fáradtságosan utat törnie. Ha hozzávesszük ezekhez egyrészt a Spanyolországban pártszámba menő csoportok korrupciós szemfényvesztő marakodását az elmúlt félszázad folyamán; másrészt egy valóban a „negyedik rend” érdekeit képviselő tömegpárt hiányát egészen a legutóbbi időkig: könnyen megértjük, hogyan tarthatta magát távol a spanyol munkások jórésze „elvből” a politikától.

Most erjedésnek indultak ezek a rétegek is. Az aszturiai felkelés idején anarkisták is résztvettek a harcokban. A februári választásokban pedig, Spanyolországban először, sok anarko-szindikalista adta le szavazatát. Gil Robles, a Petit Parisien-ben írt cikkében egyenesen ezt tartja veresége egyik főokának. A polgárháború napjai tovább döntögték a válaszfalakat. Ma a népfront miliciában már széles anarkista rétegek küzdenek, fegyverrel kezükben, a fasizmus ellen. Az 1931-ben még szétzaggatott „negyedik rend” ma a döntő kérdésekben nagyjából egységesen lép fel.

Hatalmas változás képét mutatja a parasztság is. Spanyolországban a földmegoszlás szélsőséges egyenlőtlenység képét mutatja. Egy 1930-ból származó kimutatás szerint a lakosság 1%-át kitevő földbirtokosság a termőföld 51%-át, 14 százaléknyi aranyparaszt pedig a föld 35,2 %-át birtokolja. Ezzel szemben 20%-ot kitevő középparaszt a föld 11,1 %-ával, a lakosság egynegyedét képező törpebirtokosság a termelőföldnek csupán 2,2 %-ával rendelkezik. A földnélküli falusi lakosság száma két millióra rug.

1931-ben a parasztság nagy tömegei tétlen maradtak. 1936 tavaszán lassan ez a tömeg is mozgásba jött. Maga vette kezébe a földkérdés megoldását, a következetes párt vezetésével. Nagyon sok esetben önhatalmulag osztotta fel a földbirtokokat, amiket a kormány utólag törvényesíteni kényszerült. A polgárháborúnak mindjárt első napjaiban már hathatós támogatásban részesítette a népfrontot. Madridból a környékbeli parasztság támogatásával verték ki a felkelő fasisztákat. A spanyol forradalom további sorsára döntő fontossággal bíró munkás paraszt Allianza a megvalósulás szakaszába jutott.

Hasonló átcsoportosulást láthatunk a városi középrétegek tömegeiben. A nagyszámu helyi- meg szűk csoportérdekeket képviselő kis pártok közös célkitűzések mögött sorakoztak fel a népfrontban, amelyben ma kétségtelenül a következetes párt viszi az elhatározó szerepet.

Kovács Károly

V I L Á G S Z E N L E

A világesemények előterében a spanyol polgárháború áll. Előre látható volt, hogy a spanyol uralkodó osztályok nem fogják akceptálni a februári szavazócédulás baloldali győzelmet. A „frente popular” kormánya pedig tehetetlenül tűrte, hogy a reakció kiépítse állásait a fegyveres erőben. *Sanjurjo*, *Godet*, *Mola* és *Franco* terveit csak a munkásság ébersége húzta keresztül és amikor a lázadás kitörésekor a madridi kormány ijedten egyezkedni próbált a felkelőkkel, a munkásság a hozzá húzó baloldali elemekkel együtt, maga vette kezébe a védekezés irányítását. *Azana* elnök szankcionálta *Cesares Quiroga* és *Martinez Barrio* letételét és barátját, *Giralt* nevezte ki a munkástanácsokkal együttműködő kormány élére. A felkelők megrohanása tehát nem sikerült, soraikat egye-

netlenkedés dúlja és bár a hadviselés minden rutinjával rendelkeznek, kétségtelen, hogy — egység esetén — az idő a kormány szövetségese. A kormány, mely a segélyforrások tulnyomó részével rendelkezik, a képzett katonai középvezetés híján is, előbb-utóbb felülkerekedik ezeken a karlista háborúkra emlékeztető belső frontokon — hacsak a nemzetközi fasizmus, mely a portugál határ felől és a tengeren máris segédkezet nyújt az ellenforradalomnak, nem avatkozik hathatósabban közbe.

A spanyol események nagy erővel befolyásolják a fasizmus és szocializmus végső harcának kifejlődését. Az ellenforradalom diadala a német-olasz fasizma blokkot erősítené. Veszélybe hozná a francia népfrontot és segítené egy oroszellenes felvonulás lehetőségét. Franco diadala az olasz befolyást jelentené Gibraltár körül is, és ez olyan fenyegetés, melynek láttán Anglia bizonyos inkább a kisebbik rossznak üdvözölné a kormány győzelmét, tekintet nélkül arra, hogy ez védencének, a portugál diktatúrának is a végét hozná.

Hilario Arandis katalán vezér nyilatkozata rámutatott Mola és a német nácik összeköttetéseire. Hitlernek a spanyol vizeken cirkáló hadihajói bizonyos örömet ismételnék meg Bismarck 1873-4-es csinyjét, amikor német hadihajókkal lövette a carthagenai kommün vöröszászló alatt vitorlázó flottáját. A szeptemberben Párizsban összeülő nemzetközi antifasizma gyűlés bizonyos ráirányítja majd a világ figyelmét arra, hogy a spanyol polgárháborúba való beavatkozás az európai háború rémét idézheti fel...

Az olasz-német blokk megalakulásának külső jele Ausztria és Németország u. n. „kibékülése” volt. A kitűnő összjátékot produkáló és ezáltal fontos előnyökre szert tevő Itália és a Harmadik Birodalom közt egyelőre Ausztria képezte a szorosabb összeműködés akadályait. A dodékanézoszi, illetve hamburgi repülőállomásokban való megegyezés után Hitler újabb kísérletet tett keleti arcvonalaának tehermentesítése érdekében és ezért némi, látszólagos engedményekbe ment bele az osztrák katolikus rendiállammal szemben. A népben szinte bázissal sem rendelkező Schuschnigg kormány, mely balfelé nemcsak osztályokból, de partner híján sem paktálhat, készséggel belecsapott a kinyújtott tenyérbe, ám már pár nap múlva tapasztalni kellett, hogy a náci „totalitás”-ra való törekvés csupán külsőt változtatott. A Starhemberg elleni náciütöztetés megmutatta, hogy a barna fiúk továbbra is a hatalomra törnek és ebben még Berlin sem zabolázhatja őket. Mivel a náciizmus Ausztriában tényleg népmozgalom, melynek a legkisebb könnyítés is szárnyakat ad, Schuschnigg az amnesztia visszavonással jelezte meghökölését és nem valószínű, hogy az osztrák-német barátkozás az első lépésein túljutna.

Természetes, hogy európai háború esetén változhat a dolog. A jövő frontjainak alakulásáért folyó alkudozások és csereberék egyik tünete Gamelin francia vezérkari főnök varsói utazása is. Lengyelország új diktátora, Rydz-Smigly megpróbálja a franciabarátság felélesztését és a francia-orosz szövetség meglazítását, amire személyi rokonszenvén kívül az ország hangulata is készíti. Lengyelország hangulata ugyanis egyre kifejezettebben németellenes. A gazdasági békekötés nem sok jót hozott a lengyeleknek. A német behozatal megszorítása 11 millió zlotyval csökkentette 1935-ben Lengyelország kivitelét, holott kereskedelmi mérlege képezi fizetési mérlege döntő részét. Azonkívül Németország késedelmeskedik a fizetéssel is. A lengyelek a befagyott követeléseikből most a nagy felsősziléziai „Laura-kohókat” vették meg. Eme gazdasági egyenetlenségen túl azonban még inkább nő a politikai gyúanyag. A sorozatos náciösszeesküvések (melyeket kemény ítéletekkel torolnak meg) és Dan-

zig elnácisítása számos tiltakozó gyűlésre vezetett és Németország gyarmati követelései a légi haderő szerencsétlenül járt főfelügyelőjének, Orlicz-Dresser tábornok „Tengeri és gyarmati ligá”-ját izgatják fel. Lengyelország is gyarmatokkal szeretné a kivándorlás problémáját megoldani, mert a rovnoi „Kelet-lengyel területek fejlődését előmozdító társaság” volhyniai telepítései csak a kezdet legkezdetén vannak. Egyelőre azonban csak Franciaország engedi be bányászait és építőmunkásait Északafrikába. A Franciaországgal való megegyezés gazdasági oldala az új francia-lengyel kereskedelmi és transzfert szerződés, mely emeli a lengyel kivitelt, de hozadékát, valamint a köztársaságban élők pénzküldeményeit a francia tartozások törlesztésére fordítja. A barátságosabbra való hangulatot illusztrálja három lengyel tengeralattjáró látogatása is a francia vizeken. Rydz-Smigly a parasztpárt kibékítésével szeretné enyhíteni a feszültséget. De a novosieki parasztyűlés memoranduma, mely agrárreformot, a közsabadságok helyreállítását és az emigrált pártelnök, Vitos hazatérésének megengedését követelte, mit sem ért el. A parasztpárttal való kibékülés nem sikerült (csak Rog-töredéke állt a kormány mellé) és így a belpolitikai válság tovább tart és a válságot továbbra is erős munkámegmozdulások, mint pl. az építőmunkások sztrájkja és a bielitzi iparvidék nagy textilsztrájkja kísérik. A kormány agrárreform helyett egyelőre új agrármóráriummal csillapítja a parasztság hangulatát, míg az ipari munkásság helyzetét egy 1800 milliós négyéves közmunkával akarja enyhíteni, mely azonban csupán csepp a forró kövön. A „Népfront” kialakulásának első lépése: a parasztpárt és a szociáldemokrata párt szövetkezése már megtörtént.

Míg Lengyelországban a németellenes irányzat erősödése figyelhető meg, addig Esztország ismét Németország felé közeledik. Az új külügyminiszter, Akel, berlini követségéből hozta magával a német barátságot. E barátságot ugyan mérsékelik a kisajátított német „balti bárók”, valamint a Paets-rezsim ellen támadó Sirk féle „szabadságharcos”, illegális mozgalom náci jellege, ám a kereskedelmi kapcsolatok Németországgal kimélyültek: 1936 első felében Németország állt az első helyen Esztország szállítói között. Akel egyébként a Lengyelországgal való szorosabb barátságot is keresi: úgy ennek, mint a német közeledésnek kifejezetten oroszellenes jellege van. Az észti gazdasági javulásban az állami beavatkozás is részes, mely az iparosítás terén magához ragadta az iniciatívát. — Az északi szomszédnál, Finnországnál azonban a választások nem kedveztek a németbarát és oroszellenes törekvéseknek. A 200 mandátumból 5-öt nyerve, 83-at Tanner szociáldemokrata pártja kapta, míg a fasiszta német barát „I. K. L.” párt egy mandátumot veszített. A finn gazdasági fellendülés tehát azt az irányzatot erősítette meg, mely a németekkel szemben a szociáldemokrata Skandináviával való együttműködést hirdeti: ez irányzattal az ősszel átalakuló *Kivimäki* kormánynak is számolnia kell. Németország így másfelé keresve kapcsolatot Litvánia felé ismételte meg az osztrák taktikát és előnyös gazdasági szerződést ajánlott fel Kaunasznak. Az új német-litván kereskedelmi szerződés ugyan nem sok német árunak nyit utat, mert 1934 januárja és 1936 júniusa között 37 %-ról 4,5%-ra esett Németország része a litván behozatalban és Litvánia közben teljesen az angol külkereskedelemre állította át magát. Litvániában a „Tautininkai” diktatúrája továbbra is inog: a júniusi munkásharcokból kifolyólag most északra száműzték a szociáldemokraták vezetőnjét, *Purenienę-t*; a volt kormánypárt, a „keresztény demokrata parasztszövetség” vád alá helyezett vezetőségéből, 46 személyből 24-et elítéltek. Litvánia gazdasági válságát, melyet az ottawai rendszer mélyített ki a

Tautininkai (nacionalisták) diktatúrája nem tudja enyhíteni.

A brit világbirodalom ottawai gazdasági rendszere az oka a dán agrárválságnak is, bár ez az utolsó időkben némileg enyhült. Mégis az utolsó három év alatt 87%-kal csökken Dánia vajkivitele. A gazdasági válságot akarja politikailag gyümölcsöztetni a gazdák „Szabad Néppártja”, hogy a főparasztpárttól a „Venstre”-től elhódítsa a tömegeket. A kopenhágai felvonulás évfordulóján tehát az „L. S.” vezetői, a röngői gyűlésen a tavaly megbukott devizabeszolgáltatási bojkott helyett új taktikához: a „kiéheztetéshez” folyamodtak. Augusztus 3.-8. közt disznószállítási sztrájkot hajtottak végre, de sovány eredménnyel. Ezért szeptember 13-ára tejszállítási sztrájkot tűztek ki, egyben pedig fegyveres parasztalakulat felállítását is elhatározták. *Knud Bach*, az „L. S.” vezetőjének minden taktikázása mellett is elismerendő, hogy a jütlandi gazdák erősen el vannak adósodva és ezért kamatleszállítási és áremelési kéréseik olyan rétegeket fognak megmozdítani, melyek szavazatai az eljövő parlamenti pótválasztáson a Stauning-kormány ellenzékét fogják növelni. A parasztság elnyomódása az oka végeredményben annak a diktatúrának is, melyet *Metaxas* tábornak létesített Görögországban. A „korinthusparaszatok”-at sújtó agrárválság egyre növekvő forrongásba hozták a tulajdonképpeni Hellast is az örökké lázongó Uj-Görögország után és *Metaxas* nem kockáztathatta, hogy nyers katonai erőt alkalmazzon itt is, miként Szalonikiben. Miután pedig a munkásság vezetőpártja a venizelistákkal együtt „népfront” kialakításán fáradozott és a venizelisták haragja a felkelésben elcsapott tiszt párhiveik reaktiválásának elszabotálása miatt a tetőfokra hágott, *Metaxas* a diktatúrába menekült, melyhez ürügyül a kötelező munkabíráskodás ellen általános sztrájkot hirdető szakszervezetek harcát választotta. *Metaxas* puccsa ellen szinte az összes pártvezérek tiltakoztak, de a király Korfuba ment közel az olasz partokhoz. Az új diktátor első rádióbeszéde a fajiság eszméjét tette meg vezetőgondolatnak, ami ugyan édes-kevés az 1935-ös fizetési mérleg 22 millió svájci frankot kitevő passzivuma mellett. Olaszország pedig megkísérelti a helléneket eltántorítani a Balkán-blokktól.

Mialatt Európában mindinkább elhatárolódnak a frontok fasizmus és demokrácia és szocializmus! közt, hogy teljes erővel készüljenek a döntő összecsapásra, Amerikában — látszólag — a legteljesebb béke honol. Rooseveltnak kanadai látogatásánál büszkén mutatott rá lord *Tweedsmuir* kormányzó a megerősített 5000 km.-es U. S. A.-kanadai határra. De Kanadában, ahol 1935 októberében *Mackenzie King* liberális pártja megbuktatta a választáson a védvamos konzervatívokat, a régi jólétet nem sikerült visszavarázsolnia. Így azután Alberta államban *Douglas* „Social Credit Party”-ja (a Townsendizmus egy alfaja) Winnipegben ugyanezt a párt *Alberhart* vezetésével jutott uralomra és Alberta, Vancouver példáját követve a tartomány adósságainak kényszerkonvertálását rendelte — a nemzetközi tőkepiac legnagyobb megdöbbenésére. A parlamenti választásokon első ízben vett részt a munkáspárt, mégpedig nagy eredménnyel a nyugati tartományokban; Manitobában *Litterick* személyében azóta kommunistát is választottak. Quebecben ugyanakkor a francia ifjúság közt a fasiszta mozgalom mutat terjedést.

A kanadai farmerek gazdasági romlása a buzaválsággal függ össze, míg Brazília válságát kávé monokulturájának krízise okozta. Augusztus 1-ig 37.19 millió zsák kávé kellett megsemmisíteni, a brazil kávéintézet jelentése szerint. A farmerek tehát más (gyapot, stb.) gazdasági növények termesztésére térnek át, úgy hogy a fejlődő ipar folytán Brazília szinte teljesen elérte az autarchiát. Az autarchiára való törekvés erős

spekulációnak nyitott utat, ami egy későbbi összeomlás árnyékát veti előre. Jellemző, hogy az állam 150.000 contos deficitje mellett 1935-ben jóval nagyobb — statisztikailag ki nem mutatható — a fedezetlen kincstári utalványok összege. A Rio de Janeiro melletti 2. gyalogezredben új összeesküvést fedeztek fel, ami a rendőri intézkedések (ostromállapot 3. meghosszabbítása) új sorozatát váltotta ki. A népfront novemberi felkelése leverését követő kegyetlen rendszabályok tehát enyhítés helyett keményednek és a világsajtóban nem egy hír jelenik meg az elfogott *Prestes* felkelővezér és *Ewert*: volt birodalmi gyűlési képviselőnek *Felinto Muller* rendőrei által való kinzásáról.

Getulio Vargas brazil diktatúrájával szemben a mexikói polgári demokratikus forradalom egyre inkább kibontakozik. Miután *Lazaro Cardenas* elnök április 11.-én repülőgéppel Kaliforniába toloncoltatta *Calles*, *Moronest*, *Ortegát* és *Leont*, a jobboldal vezéreit, *Louis N. Morones* a C. R. O. M. szakszervezetének éveken át volt vezetője (maga is multimilliomos) visszanyerte akciószabadságát. *Cardenas* elősegítette, hogy a C. R. O. M.-ból kivált és az új C. O. M.-ban szervezkedő munkások *Vincentó Lombardo Toledano* vezetésével a gyakorlatba ültethessék át az 1927-es alkotmány 123. paragrafusát, mely a munkások jogait biztosítja. A nagy villamosművi sztrájk a munkások teljes győzelmével végződött. Az indiánoknak csak apró parcellákat adó 1917-es agrártörvényt *Cardenas* a kollektív gazdaságok részére nyújtott hitelekkel egészíti ki. 1935-ben 2000 iskola nyílt a falusiaknak, míg ez évre 3000-t terveznek, *Cardenas* baloldali nemzeti forradalmi rezsimje így az egész nép támogatását élvezi és ez adja az erőt *Cardenas*nak, hogy szembeszállhasson a fasizmussal, mely *Calles* bukása után az „aranyingesek” vezetőjében, *Nicola Rodríguezben* talált vezért. *Rodríguez* *Cardenas* száműzte, aranyinges szervezetét pedig feloszlatta. Mexikónak nagy szerepe lesz a buenosayresi pánamerikai konferencián is, melynek 6 programpontja: a béke megszervezése, a semlegesség végrehajtása, a fegyverkezés csökkentése, a pánamerikai jog megalkotása, az államok összeköttetésének kiépítése és a kulturális közeledés elősegítése.

A Panama-csatorna igazgatóságának 1935-36-os jelentése a réz, ólom, mangán, horgany és ón, szóval a fegyverkezési ipar nyersanyagainak nyugat-kelet irányban való forgalmi növekedéséről számol be. De a másik oldal felé *sem* kisebb a hadikészülődés. Japánban a katonai kiadások 1931 és 1936 között 454 millió yenről 1322 millió yenre emelkedtek; a haditengerészet költségvetése tavaly óta 50%-kal növekedett, ami a „flotta-párt” erősödésével függ össze. A katonák máris tudatták *Baba* pénzügyminiszterrel, hogy nem tűrik a költségvetés lefaragását. *Aizava* alezredes és a február 25.-i felkelés részeseinek kivégzése távolról sem jelenti a hadsereg vezetői hatalmának csökkenését, sőt inkább megerősödését. Ily körülmények között a Hirota-kormány még csak nem is gondolhat a beígért „reformok” végrehajtására: a földművelésügyi miniszter a várt agrárreform helyett egy 34 milliós talajjavítási javaslattal kénytelen megelégedni. *Teraucsi* hadügyminiszter pedig nyíltan kijelentette, hogy a hadsereg szükséglete minden reformtervénél előbbre való. A kormány így egy antitröszt törvény félénk alkalmazásával akar „reformtevékenységet” folytatni.

A kínai központi hatalom erősödése nyugtalanítja a japán vezérkart, amely újabb akcióra készül. Koreába kormányoznak a mérsékelt *Ugaki* helyett az 1931 mandzsuriai betörés megszervezőjét, *Minami tábornokot* küldték, Belső-Mongoliában pedig tovább folyik a japán terjeszkedés. A japánok megakadályozzák a Kalgan felé irányuló kereskedelmi forgal-

mat, melyet Delonoron át Mandzsutikuo felé irányítanak, egyben pedig rendelettel kényszerítik a földműveseket az ópiumtermesztésre.

A japán militarizmus fenekedése mögött a legsúlyosabb gazdasági zavarok rejlenek. A japán „dumping” ellen Latin-Amerika és a brit világbirodalom máris hathatós rendszabályokat fogantatosítottak: a kivitel hozama csökken. Ausztráliával álló és nyílt kereskedelmi háború, Indiával sem jutnak előbbre a textilbevétel emelését célzó tárgyalások. Japánnak továbbra is a kínai piac uralása képezi életkérdését...

Kínában azonban Csiang-Kai-sek hatalmának megnövekedése, ennek minden „japánbarát” taktikázása mellett is, végeredményben az óriási birodalom egységének helyreállítását jelenti, így tehát Japán szempontjából káros. A nankingi diktátor állását a Kuomintang 6. végrehajtóbizottsági ülésének újlag megerősítette és így Csiang, tekintélyében megnövekedve, a kantoni „délnyugati politikai tanács” likvidálását határozta el. Pénzzel és hatalmi részesítéssel oldalára vonta át a kantoni fővezér, Csen-Csi-tang alvezéreinek főbjeit, úgy hogy amikor Jü-Han-mu megindult a nankingi sereggel Kvantung felé már nem lelt ellenállásra: Csen jobbnak látta kincseivel Honkongba hajózni át.

A kantoniak öt éves uralmának megdöntésénél azonban nehezebb feladat lesz szövetségesüknek, a Kvangszi-csoportnak a letörése. Sem Kvangszi kormányzója, Li-Csun-jen, sem a mohamedán hadvezér, Pei-Csun-szui nem hajlandók a régi kínai receptet követni és valamely kikötőváros exterritoriális negyedébe vagy külföldi „tanulmányutra” vonulni. És a jó stratégiai helyzetben levő Kvangszi-klikket a „japánbarát” Csiang elleni néphangulat is támogatja, mely azt is lehetővé teszi, hogy Kiangszi, Fukien, Csekiang és Kvantung területén két évvel a vörös főerők elvonulása után még vörös partizán csapatok operáljanak, a Japán elleni szabadságharc lobogója alatt.

Kína gazdasági válságát jelzi a külkereskedelem zsugorodása, mely az 1933-as 1957 millió dollárról 1934-ben 1565, 1935-ben 1495 millió dollárra csökkent. A külkereskedelemben Anglia részesedése csökkenőben, Japáné növekvőben van, nem beszélve az északi japán csempészetről, amely ellen most Nanking a külföldi áruk engedélyezésével akar küzdeni. Az 1936-37-es költségvetés 990.658.450 dollárral csak nehezen jön egyensúlyba; de a főjövendelmi forrás, a vámbevétel 317.973.514 dollárát 120.457.706 dollárral haladják meg a nagyszámú haderő kiadásai.

A Távol-Kelet éledező paraszához képest a Közel-Kelet már is lángol Palesztinában. 211 halott, 314 súlyos és 649 könnyű sebesült az elmúlt öt hónap véres mérlege. A petróleumcsővezeték kétszeri megtámadása mind erélyesebb rendszabályokra kényszeríti az angolokat az arabok ellen, akik érdekében Abdullah transzjordániai emir akar közbenjárni általános amnesztia és a zsidóbevándorlás megtiltásának követelésével.

Az Egyiptommal folytatott angol tárgyalások a lezárás előtt állnak. A katonai kiűrités és a szudáni kondominium szabályozása után még csak a kapitulációk eltörlésének a módját kell megbeszélni, mely az egyiptomi polgárság gazdasági uralmának megalapozását jelenti.

A szuezi csatorna bevétele 1936 első felében alapos csökkenést mutat, részben az olasz csapatok hazahajózásának *elmaradása* miatt is. De a csapatokra még jó ideig szükség lesz Abessziniában... *D. F.*